

DE WERKSTUDENT IN PROFIEL

ONDERZOEKSRAPPORT NAAR AANLEIDING VAN VIJF JAAR CENTRUM WEST

Inhoudstafel

Voorwoord	3
Abstract	4
1. Inleiding	5
2. Methodologie	7
2.1 Respondenten	7
2.2 Onderzoekopzet en procedure	7
3. Resultaten: een beschrijvende analyse	9
3.1 Profiel van de werkstudent	9
3.2 Enkele stellingen.....	10
3.2.1 Ondersteuning.....	10
3.2.2 Dienstverlening.....	12
3.2.3 Studietraject	12
3.2.4 Blended leren	13
4. Onderzoeksvragen: een statistische analyse	14
5. Suggesties voor verder onderzoek	16
6. Conclusie	17
7. Bijlagen	18
8. Referenties	18

Voorwoord

Naar aanleiding van het vijfjarig bestaan van Centrum WeST (opgericht in 2008) startten de medewerkers een onderzoek naar “de” werkende student aan de Universiteit Antwerpen. Het opzet was tweeledig. Enerzijds wil Centrum WeST het profiel van de werkstudent onder de loep nemen. Anderzijds wil het Centrum zijn werking en dienstverlening nader onderzoeken en optimaliseren waar nodig.

Zoals later in de analyse wordt aangehaald, was het responspercentage op de online bevraging eerder laag (18%) en dienden de resultaten binnen deze context steeds genuanceerd te worden. Voor de verwerking van de resultaten werd gewerkt met het softwarepakket SPSS. In een eerste analyse werden de resultaten van de online bevraging voor alle respondenten op een beschrijvende manier geanalyseerd (zie hoofdstuk 5. Resultaten: een beschrijvende analyse). De belangrijkste elementen worden toegelicht, de minder relevante gegevens worden niet of slechts in de marge vermeld. Uitspraken blijven beperkt tot de groep respondenten en kunnen niet worden geëxtrapoleerd worden naar de volledige populatie werkstudenten. In een tweede fase werden een aantal onderzoeksvragen statistisch getoetst (zie hoofdstuk 6. Onderzoeksvragen: een statistische analyse).

Wij hopen dat dit onderzoek u nuttige informatie mag opleveren en een grondiger beeld creëert van de drijfveren en het leven van de werkstudent. Centrum WeST bouwt alvast enthousiast verder aan de kwalitatieve uitbreiding van de werkstudententrajecten aan de Universiteit Antwerpen.

Abstract

Dit rapport bundelt de belangrijkste bevindingen die de enquête rond werkstudenten aan de UAntwerpen heeft opgeleverd. De enquête richtte zich op geregistreerde werkstudenten aan de Universiteit Antwerpen tijdens de academiejaren 2010-2011, 2011-2012 en 2012-2013. De analyse gebeurde aan de hand van drie belangrijke pijlers: het profiel, het studietraject en de praktische ondersteuning van de werkstudent. De resultaten uit de enquête werden hierbij steeds gekaderd in een ruimere context. Het responspercentage was eerder laag (18%). Toch kunnen hieruit enkele belangrijke vaststellingen worden afgeleid, voornamelijk omtrent leermotivatie, studiesucces en kenmerken van een 'goed' werkstudententraject. De resultaten tonen ook de werkpunten van de dienstverlening van Centrum WeST: o.a. het bezoek aan de website, de informatie omtrent financiële voorzieningen en de bekendheid van bijzondere faciliteiten. Ook de bekendheid en deelname aan activiteiten zoals de onthaalavond en de voorbereidende workshops kan sterk worden verbeterd.

Het rapport schetst eerst het algemene profiel van de werkstudent en de dienstverlening van het Centrum. Nadien worden enkele interessante opdelingen gemaakt en worden bepaalde groepen tegenover elkaar geplaatst in een vergelijkende en statistische studie van de verschillende antwoorden. Een interessante opsplitsing betreft bijvoorbeeld werkstudenten uit een werkstudententraject versus werkstudenten uit regulier dagonderwijs. De resultaten sluiten vaak aan bij het beeld dat de medewerkers van Centrum WeST hebben over de werkstudent, maar leveren toch ook enkele verrassende bevindingen op.

Volgende onderzoeksvragen werden opgenomen:

- *Onderzoeksvraag 1: Werkstudenten in een werkstudententraject verschillen qua profiel/instelling/beeld/noden van werkstudenten in en een niet-werkstudententraject*
- *Onderzoeksvraag 2: Werkstudenten met een hogere vooropleiding verschillen qua profiel/instelling/beeld/noden van werkstudenten met een lagere vooropleiding.*
- *Onderzoeksvraag 3: Een werkstudent met meer werkervaring verschilt qua instelling/beeld/noden van een werkstudent met minder ervaring.*

Uit de analyse bleek dat werkstudenten in een werkstudententraject een beter contact hebben met andere studenten, vaker naar de colleges gaan, het belangrijker vinden dat colleges, oefensessies, ... plaatsvinden tijdens de avonduren en dat het gevolgde traject ook effectief een werkstudententraject is. Voor werkstudenten in een reguliere dagopleiding is de locatie (dicht bij de woonplaats of werk) dan weer meer van belang.

Werkstudenten zonder een tweede cyclus diploma hebben vaker meer werkervaring dan werkstudenten met een tweede cyclus diploma voordat ze starten met een nieuwe opleiding als werkstudent. Er spelen ook andere motieven om een opleiding te starten. Werkstudenten zonder een tweede cyclus diploma kiezen vaker voor een opleiding omwille van betere loonsvoorwaarden en omwille van nieuwe jobperspectieven binnen de huidige werksector. Zij kiezen er ook vaker voor om te starten in een werkstudententraject. Werkstudenten met een tweede cyclus diploma geven vaker aan dat ze minder problemen hebben met het vinden van de juiste studiemethode. Zij geven ook vaker aan dat hun vooropleiding hen voldoende heeft voorbereid op de nieuwe studies.

Werkstudenten met meer dan 5 jaar werkervaring starten vaker met hun studies omwille van nieuwe jobperspectieven buiten de huidige werksector. Ze geven ook vaker aan dat ze de leerstof memoriseren en de terminologie en mogelijke antwoorden uit het hoofd leren (reproductie). Zij starten ook vaker in een werkstudententraject dan in een reguliere dagopleiding.

1. Inleiding

Centrum WeST bestaat officieel sinds 2008. Aan de oprichting van dit Centrum ging een experimenteel onderwijsproject vooraf. De Universiteit Antwerpen wilde de mogelijkheden tot afstandsonderwijs onderzoeken. Onze voorgangers (oprichtster Miek Rijsbosch en haar medewerker Joke Verschaeren) kwamen reeds tot de conclusie dat blended leren een betere vorm zou zijn dan afstandsonderwijs, vooral omwille van het sociaal contact en de onderlinge motivatie. Het Departement Onderwijs, meer bepaald Joke Denekens en Cis Van Den Bogaert, bood hen in 2007 de ruimte om het blended leren in functie van de combinatie werk en studie nader te onderzoeken en uit te werken. Miek Rijsbosch was verantwoordelijk voor het PASA-project in de Faculteit PSW; Joke Verschaeren werkte het PARA- project in de Faculteit Rechten uit.

Na deze projectmatige opstart werd besloten een centrum op te richten dat op structurele wijze ondersteuning zou bieden bij de combinatie van werk en studie. De ondersteuning zou zowel op instellingsniveau als op niveau van de student plaatsvinden. De opdracht van het centrum is dan ook tweeledig: 50% van de taak betreft de handhaving en de uitbouw van werkstudententrajecten, de andere 50% van de opdracht bestaat uit de informatieve en praktische ondersteuning van werkstudenten. Dit houdt regelmatig overleg in met faculteiten, docenten en werkstudenten, maar ook marktonderzoek naar de nood aan specifieke werkstudententrajecten.

Er werden oorspronkelijk dertien trajecten opgericht¹ (inclusief bacheloropleidingen, voorbereiding- en schakelprogramma's en masteropleidingen). Een werkstudent wordt extra gefinancierd (1.5): dus de oprichting van een werkstudententraject is zowel voor de werkstudent als voor de betrokken faculteit een interessant gegeven. De werkstudent krijgt de mogelijkheid een flexibel traject met aangepaste mogelijkheden te volgen. De faculteit krijgt extra financiering voor werkstudenten die aan de DHO –criteria² voldoen. Intussen is het project werkstudenten structureel verankerd in het organigram van de universiteit. Het bestaan van een centrum voor werkstudenten op instellingsniveau is in Vlaanderen een uniek gegeven. Voor de Universiteit Antwerpen is levenslang leren is een belangrijk actiepoint. De 750 geregistreerde werkstudenten (academiejaar 2014-2015) vormen een relatief grote, niet te negeren doelgroep.

Ondanks de jarenlange ervaring met werkstudenten in de dagelijkse praktijk, blijft het soms raden naar de motieven van werkende studenten, de valkuilen onderweg en het uiteindelijke studiesucces. In 2012 werd reeds een onderzoek verricht naar de drijfveren van werkstudenten door Ann Huybrechts, een werkstudente Opleidings- en onderwijswetenschappen. Haar masterproef “Werken en studeren, een haalbare kaart?” onderzocht de haalbaarheid van de combinatie van werk en studie. en leverde al enkele interessante bevindingen op. Voor haar onderzoek werden de geregistreerde werkstudenten voor het academiejaar 2010-2011 bevroegd. In totaal waren dit 417 werkstudenten. Om de betrouwbaarheid, validiteit en representativiteit van het onderzoek te vergroten, werd

¹ De dertien oorspronkelijke werkstudententrajecten betreffen de bachelor en master wijsbegeerte, de bachelor, schakel en master rechten, de schakel en master sociaal werk en sociologie, de schakel en master verpleeg- en vroedkunde en de schakel- en master opleidings- en onderwijswetenschappen.

² Een werkstudent wordt extra gefinancierd indien hij een erkend werkstudententraject volgt en nog niet over een initieel tweede cyclus- of masterdiploma beschikt. De Databank Hoger Onderwijs (DHO) hanteert hierbij strengere criteria dan de Universiteit Antwerpen. Bij Centrum West kunnen ook werkstudenten die geen erkend traject volgen en reeds over een masterdiploma beschikken, registreren als werkstudent.

getracht om alle respondenten te bereiken. 124 werkstudenten vulden de online enquête volledig in (30% responspercentage).

Een onderzoek op grotere schaal kon dan ook niet uitblijven. Het bestaan van vijf jaar Centrum WeST vormde daarbij een ideale gelegenheid om de werkstudenten uit het opgebouwd registratiebestand digitaal te ondervragen. Het responspercentage op de online bevraging was eerder laag (18%). Bijna één op vijf (18%) werkstudenten nam effectief deel aan de enquête. Een van de redenen voor het lage responspercentage kan gevonden worden in het feit dat de enquête werd verstuurd naar de persoonlijke e-mailadressen (zie hoofdstuk 4. Methodologie), omdat een heel aantal werkstudenten op het moment van de bevraging niet meer studeerden aan de UAntwerpen (vroegtijdig beëindigd of het diploma reeds behaald). Dit in gedachten houdend, kan u hierna de onderzoeksopzet en de resultaten met betrekking tot de onderzoeksvragen in detail bekijken. De analyse gebeurde op drie niveaus: het profiel, het studietraject en de ondersteuning van de werkstudent.

2. Methodologie

2.1 Respondenten

Het onderzoek richtte zich op geregistreerde werkstudenten aan de Universiteit Antwerpen tijdens de academiejaren 2010-2011, 2011-2012 en 2012-2013³. Tijdens deze drie academiejaren registreerden 1137 unieke studenten zich als werkstudent. Het onderzoek werd gevoerd via een online bevraging. Gezien een hoog aantal werkstudenten de opleiding succesvol of vroegtijdig beëindigde, werd er voor gekozen om de enquête te versturen naar de persoonlijke e-mailadressen van de werkstudenten. Dit heeft als nadeel dat sommige e-mailadressen al van drie jaar geleden dateren en in de tussentijd niet meer actief of 'slapend' zijn.

De persoonlijke e-mailadressen werden bij de dienst E-campus opgevraagd op basis van de registratie als werkstudent bij Centrum WeST. Doordat een aantal werkstudenten geen persoonlijk e-mailadres opgaf bij inschrijving, werd de doelgroep verkleind naar 974 werkstudenten. Tijdens een voorbereidende test bleken 49 e-mailadressen niet meer in gebruik te zijn, waardoor de online bevraging uiteindelijk werd verstuurd naar 925 respondenten. 167 respondenten beantwoordden de enquête, wat overeenkomt met een responspercentage van 18%.

2.2 Onderzoeksopzet en procedure

De enquête spitste zich toe op drie domeinen: het profiel, het studietraject en de ondersteuning van de werkstudent. Om op snelle en systematische wijze een relatief groot aantal respondenten te bereiken, werd gebruik gemaakt van een online bevraging met meerkeuzevragen en Likertschalen (zie bijlage 1).

De enquête werd opgesteld en online verstuurd via EvasSys (*Education Survey Automation Suite*). Iedere student kreeg een individueel paswoord (gekoppeld aan het e-mailadres), zodat elke student deze enquête slechts eenmaal kon invullen. De enquête werd voor het eerst verstuurd in november 2013. Drie weken later werd een herinnering verstuurd naar de werkstudenten die de enquête nog niet hadden beantwoord.

De resultaten van de online bevraging werden verwerkt in het statistisch programma SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*). In een eerste analyse werden de resultaten van de online bevraging voor alle respondenten op een descriptieve manier onderzocht (zie deel 3).

Daarna lag de focus op drie onderzoeksvragen (zie deel 4):

- *Onderzoeksvraag 1: Werkstudenten in een werkstudententraject verschillen qua profiel/instelling/beeld/noden van werkstudenten in en een niet-werkstudententraject.*

³ Aantal werkstudenten 2010-2011: 412 werkstudenten, 2011-2012: 532 werkstudenten en 2012-2013: 646 werkstudenten

- *Onderzoeksvraag 2: Werkstudenten met een hogere vooropleiding verschillen qua profiel/instelling/beeld/noden van werkstudenten met een lagere vooropleiding.*
- *Onderzoeksvraag 3: Een werkstudent met meer werkervaring verschilt qua instelling/beeld/noden van een werkstudent met minder ervaring.*

Voor de onderzoeksvragen werden de verworven data statistisch verwerkt met SPSS. Voor alle resultaten werd als significantieniveau .05 gehanteerd, zodat de bevindingen met voldoende zekerheid kunnen worden doorgetrokken naar de populatie. Bij de verwerking houden we rekening met het lage responspercentage en een mogelijks lagere externe validiteit.

3. Resultaten: een beschrijvende analyse

De vragenlijst bestaat uit twee delen, waarbij Deel 1 het profiel van de werkstudent betreft en Deel 2 peilt naar de kwaliteit en het bereik van de dienstverlening van Centrum WeST.

3.1 Profiel van de werkstudent

Er wordt eerst algemeen gepeild naar **feitelijke informatie**, zoals het rolnummer, het geslacht, het jaar van inschrijving, de vooropleiding en de huidige opleiding, het type werkstudent en het aantal jaren werkervaring.

60% van de studenten die aan deze enquête deelnamen, is vrouwelijk. Een zeer grote meerderheid van de werkstudenten (87%) werkt minstens deeltijds als werknemer. 63% van de werkstudenten behaalde eerder een professionele bachelor. Een minderheid (16%) behaalde reeds een academisch masterdiploma. Bijna de helft van de respondenten (45%) beschikt reeds over 10 of meer jaren werkervaring. Ongeveer één op vier (24%) werkt tussen de 5 en 10 jaar. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers aan de enquête was bij de eerste inschrijving als werkstudent 32,7 jaar.

Om een concreter beeld te schetsen, geven onderstaande tabellen de gemiddelde leeftijd van de werkstudent weer tijdens de academiejaren 2001-2012, 2012-2013 en 2013-2014:

Tabel 1: Gemiddelde leeftijd van werkstudenten aan de UAntwerpen

	2011-2012	2012-2013	2013-2014
gem. leeftijd werkstudenten	31,4	31,5	31,9
gem. leeftijd alle studenten	24,2	23,8	24,0

Tabel 2: Gemiddelde leeftijd van werkstudenten aan de UAntwerpen (cesuur op 32 jarige leeftijd)

	onder 32 jaar		32 jaar en ouder		totaal	
	aantal	procentueel	aantal	procentueel	aantal	procentueel
2011-2012	314	59,02%	218	40,98%	532	100%
2012-2013	385	59,69%	260	40,31%	645	100%
2013-2014	426	57,18%	319	42,82%	745	100%

Nadien komt de motivering voor de **keuze van de hoger onderwijsinstelling** aan bod. 66% opteert voor de Universiteit Antwerpen om een praktische reden: de locatie is dichtbij huis of werkplek. 52% kiest voor de Universiteit Antwerpen, omdat de opleiding (ook) als werkstudententraject (bijv. avondonderwijs of blended leertraject) wordt ingericht.

Vervolgens wordt gepeild naar de **belangrijkste drijfveren** om (opnieuw) te gaan studeren. Interesse blijkt de belangrijkste drijfveer en haalt een score van 8.5 op 10. De tweede belangrijkste reden blijkt het verwerven van een grotere vakkennis (7.9). Nieuwe jobperspectieven binnen de huidige werksector blijkt een matig belangrijke reden (6.5). Het merendeel van de respondenten volgt/volgde een schakelprogramma (54%) en/of een masterprogramma (53%) aan de UAntwerpen.

Wanneer er gepeild wordt naar de **kenmerken van “het ideale werkstudententraject”**, acht de werkstudent de opname van colleges zeer waardevol (8.2). Ook avondcolleges (in de vorm van avondonderwijs of blended leren met een beperkt aantal contactmomenten in de avonden) worden zeer belangrijk geacht (8.1). Meer financiële voorzieningen voor werkstudenten (5.6) en minder verplichte aanwezigheid van colleges, oefensessies, ... (5.6) krijgen veel lagere scores.

Ondanks de globale indruk dat het gebruik van **financiële voorzieningen** niet voldoende bekend zou zijn en dat een werkstudent hiervan bijgevolg ondermaats gebruik zou maken, betaalt meer dan de helft van de werkstudenten een deel van het studiegeld met opleidingscheques (57%). Ook betaald educatief verlof (BEV) is een populaire maatregel (26%), al hangt dit samen met de faculteit waartoe de opleiding behoort. Niet elke opleiding komt immers in aanmerking voor betaald educatief verlof. Werkstudenten die een opleiding volgen die enkel overdag wordt ingericht, kunnen geen aanspraak maken op educatief verlof, tenzij de opleiding hiervoor een specifieke erkenning heeft aangevraagd en verkregen. Een aantal werkstudententrajecten werden door een paritair comité of erkenningscommissie erkend om in aanmerking te komen voor educatief verlof⁴. Slechts 24% maakt geen enkel gebruik van financiële voorzieningen.

3.2 Enkele stellingen

In het middenstuk van de enquête krijgt de student een aantal stellingen: hij dient hierbij telkens aan te geven in welke mate hij akkoord gaat met de opgegeven uitspraak, gaande van volledig oneens tot volledig eens. De uitspraken hebben betrekking op verschillende gebieden: de ondersteuning, zowel op universitair als op persoonlijk en professioneel vlak, het studietraject (waaronder studiebelasting, motivatie, studiemethode) en blended leren.

3.2.1 Ondersteuning

Het eerste element betreft de ondersteuning. Zoals reeds in eerdere publicaties vermeld, bevindt de grote meerderheid van werkstudenten zich in een “driehoeksverhouding”. Zij zijn meestal

⁴ Opleidingen met colleges die 's avonds (na 16u) of in het weekend worden ingericht, komen automatisch in aanmerking voor educatief verlof, bijvoorbeeld opleidings- en onderwijswetenschappen. Daarnaast zijn er opleidingen die een specifieke erkenning verkregen, bijvoorbeeld verpleeg- en vroedkunde (via paritair comité 305).

tewerkgesteld (als werknemer of als zelfstandige), zij hebben vaak een gezin en zij beginnen een academische studie. Het is cruciaal dat zij in de loop van deze academische studie ondersteund worden door hun gezin en door hun werkgever en eventuele collega's. Dit kan de combinatie van werk en studie aanzienlijk vergemakkelijken en/of versoepelen.

De meerderheid van de respondenten (78%) geeft aan in voldoende tot sterke mate gesteund te worden door de naaste omgeving (partner, ouders, vrienden, ...). Naast de ondersteuning op familiaal gebied, is de professionele ondersteuning minstens even belangrijk. Een werkstudent dient immers gesteund te worden door de werkgever, gezien de student (afhankelijk van de opleiding die de student volgt) soms overdag colleges dient te volgen. Enige flexibiliteit van de werkgever is dus geen overbodige luxe!

Op basis van informatiegesprekken kunnen wij stellen dat er in bepaalde trajecten, bijvoorbeeld het deeltijdse modeltraject verpleeg- en vroedkunde, vaak geopteerd wordt voor een 4/5^e tewerkstelling. Dit kan bijvoorbeeld via het aanvragen van tijdskrediet (meestal met motief opleiding) of door het nemen van persoonlijk verlof. Werkstudenten die een blended leertraject volgen (bijvoorbeeld het schakelprogramma sociaal werk) hebben vaak geen nood aan een deeltijdse of 4/5e tewerkstelling. Toch hebben zij nood aan enige flexibiliteit en *good will* van de werkgever en de collega's, gezien contactmomenten weleens om 16 of 17 uur van start gaan. Om deze avondsessies te kunnen volgen (niet wekelijks) dienen zij – afhankelijk van de locatie- het werk vaak één tot enkele uren vroeger te verlaten.

In de enquête geeft bijna de helft van de werkstudenten (45.8%) aan dat ze voldoende tot goed ondersteund te worden door de werkgever. Slechts 25.3% is het oneens of helemaal oneens met de stelling (28.9%: neutraal of n.v.t.). Het opnemen van financiële voorzieningen, zoals betaald educatief verlof, kan deze situatie, indien de opleiding is erkend, zowel voor de werknemer als voor de werkgever vergemakkelijken. De werkgever kan immers de terugbetaling van het educatief verlof vorderen (via het indienen van een schuldvordering) via de federale overheidsdienst werkgelegenheid⁵.

Uiteraard is ook de academische ondersteuning van belang. Een aantal stellingen peilt naar de perceptie van de werkstudent van ondersteuning door de hoger onderwijsinstelling, de docenten en/of de medestudenten. Iets meer dan de helft van de respondenten (53.9%) geeft aan voldoende ondersteund te worden door de docenten. 31.7% heeft geen mening. Mogelijk komt deze groep onvoldoende in aanraking met docenten om een gefundeerde mening aan te kunnen geven. Een kleine minderheid (12%) is het oneens of helemaal oneens met de stelling.

Een werkstudent heeft doorgaans een ander profiel dan een dagstudent. Meestal hebben zij een hogere leeftijd, zijn zij actief op de arbeidsmarkt en wonen zij op veel beperktere basis colleges bij. De vraag is in hoeverre een werkstudent geïsoleerd studeert, dan wel een netwerk heeft van medestudenten, zij het dag- of werkstudenten (afhankelijk van het gevolgde traject). 69.3% geeft aan een goed tot zeer goed contact met de medestudenten te hebben. We dienen hier wel te bemerken dat de meerderheid van de respondenten een werkstudententraject volgt, waarbij het contact met mede(werk)studenten makkelijker is. Een werkstudent, die een opleiding zonder werkstudententraject volgt in zelfstudie en enkel aanwezig is tijdens verplichte contactmomenten (werkcolleges, oefencolleges, seminars, labo's en practica), heeft naar alle waarschijnlijkheid veel minder contact met medestudenten. Hij is immers voor een groot deel op zichzelf, op de elektronische leeromgeving en zijn eigen leerinterpretaties aangewezen.

⁵ Voor meer informatie kan u de officiële website raadplegen: www.werk.belgie.be.

3.2.2 Dienstverlening

86% van de werkstudenten consulteert de website van Centrum WeST slechts één keer per semester of minder.

Respectievelijk 42.7 en 52.8% acht de onthaalsessie en de voorbereidende workshops (bv. bibliotheekintroductie) 'niet van toepassing' voor hen. Het aanbod van workshops (rond de start van het eerste semester, en beperkter, bij de start van het tweede semester) is nog onvoldoende gekend. Ook de georganiseerde onthaalsessie ('onthaalavond') in het begin van het academiejaar kent onvoldoende bereik. 74% kent de Blackbord-organisatie Werkstudenten niet of maakt hier alleszins geen gebruik van.

Over de registratie wordt door Centrum WeST voldoende tot grondige informatie gegeven (62%). Voor administratieve vragen en examenfaciliteiten contacteert een werkstudent doorgaans rechtstreeks het onderwijssecretariaat van de faculteit of het instituut.

De UA Antwerpen voorziet een aantal onderwijsfaciliteiten voor geregistreerde werkstudenten. Zo kan een geregistreerde werkstudent een vervangingsopdracht aanvragen of vragen om het examen op een andere dag af te leggen. Deze modaliteiten worden geregeld in het Onderwijs- en Examenreglement 2013-2014 (art. 5.2.4 en art. 13.7.4) en de inschrijvingsprocedure 2013-2014 (punt B.4) www.uantwerpen.be/onderwijs. Deze faciliteiten geven werkstudenten meer flexibiliteit om werk en studies te combineren. Uit de enquête blijkt dat een minderheid van de respondenten gebruik maakt van deze faciliteiten. Zo vroeg slechts 20% van de respondenten een examenfaciliteit aan en slechts 13% een individuele onderwijsfaciliteit (bv. een vervangingsopdracht). Deze onderwijsfaciliteiten zijn echter geen recht, maar een faciliteit die kan worden aangevraagd. De eindbeslissing over deze bijzondere faciliteiten ligt altijd bij de faculteiten en docenten. In meer dan 80% van de gevallen werd de faciliteit toegekend aan de werkstudent door de faculteit en/of docent. Deze bevindingen tonen aan dat het merendeel van docenten en faculteiten flexibel omgaat met werkstudenten.

3.2.3 Studietraject

De meeste studenten die aan deze enquête deelnamen, volg(d)en een werkstudententraject (70.7%). De meeste deelnemers studeerden aan het Instituut voor Onderwijs- en Informatiewetenschappen (25.7%), de Faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen (16.8%), de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen PSW (17.4%) of de Faculteit Rechten (16.2%). De meerderheid van de respondenten (62%) is nog volop bezig met de opleiding.

Meer dan de helft van de respondenten (68.3%) acht de manier waarop de docent(en) de leerstof aanbieden inhoudelijk voldoende. Ruim 3 van de 4 werkstudenten (78.2%) voelt zich thuis in de gekozen studierichting. 39.3% heeft vooraf een juiste inschatting gemaakt van de zwaarte van de opleiding. 23% is neutraal. 37% geeft aan de studiebelasting te hebben onderschat. Iets meer dan de helft van de werkstudenten (52.4%) zegt vooraf een juist beeld te hebben van de moeilijkheidsgraad van de opleiding.

Bijna alle respondenten (maar liefst 94.5%) verklaart voldoende tot erg gemotiveerd te zijn om te studeren. 74.6% geeft aan voldoende gestudeerd te hebben. Intrinsieke motivatie alleen is een belangrijke drijfveer, maar volstaat niet. De praktijk van het dagelijkse leven moet de combinatie van een meestal voltijdse job met een academische studie ook toelaten. Vooral tijd is hierbij een kostbare maar vaak ontbrekende factor. Bijna de helft (44.2%) van de werkstudenten acht de

combinatie van werk en studie dan ook te zwaar. Dit terwijl slechts 6.7% aangeeft dat de moeilijkheidsgraad van de opleiding te zwaar is (26.7% is neutraal).

20.6% heeft het moeilijk de juiste studiemethode te vinden. 80.7% van de respondenten gaf aan dat ze minstens 75% van het aantal opgenomen studiepunten verwerft. 62% volgt de colleges (veelal van het werkstudententraject) op regelmatige basis.

Er wordt wel eens aangenomen dat een werkstudent, die iets meer maturiteit (levens- en werkervaring) heeft, ook een andere studiemethode zou hanteren. Zij zouden kritischer zijn, minder reproduceren en de leerstof meer toetsen aan de praktijk van alledag. De meest toegepaste studiemethode combineert reproductie en inzicht (80.6%) en brengt de leerstof in verband met de werk- of levenservaring (72.9%). Een minderheid van de werkstudenten leert enkel uit het hoofd (31.3%). De samenvatting blijft een populaire studiemethode: iets meer dan de helft van de werkstudenten (53.5%) vat zijn cursus samen en leert voornamelijk uit deze samenvatting. Eveneens stellen vele werkstudenten (68.9%) over een kritische houding te beschikken.

3.2.4 Blended leren

In de enquête werd ook een kort gedeelte besteed aan blended leren en hoe werkstudenten deze werkvorm benaderen. Iets meer dan de helft van de werkstudenten (54.6%) vindt vier à vijf contactmomenten voor een in hoofdzaak theoretisch opleidingsonderdeel ideaal. Volledige zelfstudie op basis van gedrukt studiemateriaal (een cursus en/of handboek en/of prints van de elektronische leeromgeving, voornamelijk slides van PowerPointpresentaties) wordt onvoldoende geacht. Iets meer dan de helft van de werkstudenten (52.1%) acht het namelijk onvoldoende enkel het gedrukte studiemateriaal te leren. 61.4% van de ondervraagden acht volledig afstandsonderwijs onvoldoende. Dit hangt uiteraard samen met de aard van de opleiding, maar in de sommige gevallen en opleidingen is volledig afstandsonderwijs niet haalbaar en technisch gezien ook niet mogelijk.

4. Onderzoeksvragen: een statistische analyse

- **Onderzoeksvraag 1: Werkstudenten in een werkstudententraject verschillen qua profiel/instelling/beeld/noden van werkstudenten in en een niet-werkstudententraject**

De analyse leverde een aantal statistisch significante resultaten op. Zo kiezen werkstudenten in een werkstudententraject vaker voor de Universiteit Antwerpen omwille van het feit dat de gekozen opleiding een werkstudententraject is (blended leermomenten, avondonderwijs, ...) ⁶. Cramer's V waarde van .448 duidt op een middelmatig positief verband.

Werkstudenten in een reguliere dagopleiding geven gemiddeld vaker aan dat de locatie (proximiteit) t.o.v. het werk of thuis een belangrijke rol speelt om aan de Universiteit Antwerpen te studeren ⁷. Er werd een zwak samenhangend effect gevonden (Cramer's V=.235). Er werd ook gepeild naar het ideale werkstudententraject. Werkstudenten in een werkstudententraject (M=8.64, SD=1.87) gaven een significant hogere score ⁸ op de vraag 'Hoe belangrijk is het voor jou dat colleges, oefensessies, ... worden gegeven tijdens de avonduren' dan werkstudenten in een reguliere dagopleiding (M=6.94, SD=2.99).

Uit de analyse blijkt dat werkstudenten in een werkstudententraject vaker gebruik maken van financiële voorzieningen. Er werd een significant verschil gevonden ⁹. Uit de analyse blijkt dat er een zwakke associatie is (Cramer's V=.224). Er werd ook een significant positief verschil gevonden voor opleidingscheques ¹⁰ en betaald educatief verlof ¹¹. Er werd voor beide variabelen telkens een zwak samenhangend effect gevonden (resp. Cramer's V =.156 – Cramer's V =.236).

Tot slot werden er ook significant verschillende gemiddelden gemeten voor de vraag: 'Heb je een goed contact met medestudenten' ¹². Werkstudenten in een werkstudententraject gaven aan dat ze een beter contact hadden met medestudenten (M=.97, SD=.91) dan werkstudenten in een niet-werkstudententraject (M=.43, SD=1.04). Werkstudenten in een werkstudententraject volgen ook vaker colleges op regelmatige basis dan werkstudenten in een reguliere dagopleiding (Cramer's V=.262) ¹³.

- **Onderzoeksvraag 2: Werkstudenten met een hogere vooropleiding verschillen qua profiel/instelling/beeld/noden van werkstudenten met een lagere vooropleiding.**

Bij deze onderzoeksvraag werden de gemiddelde scores van werkstudenten met een tweede cyclus diploma of hoger vergeleken met werkstudenten die nog geen tweede cyclus diploma hadden behaald.

Bij het starten van een opleiding hebben werkstudenten zonder een tweede cyclus diploma vaker meer werkervaring dan werkstudenten die al een tweede cyclus diploma hebben behaald. Er werd een significant verschil gemeten ¹⁴.

Werkstudenten volgen een opleiding omwille van verschillende redenen/perspectieven. Werkstudenten die nog geen tweede cyclus diploma hebben behaald geven gemiddeld een hogere score aan betere

⁶ Chi-kwadraattoets: $X^2(1)=39.73$, $p<.000$

⁷ Chi-kwadraattoets: $X^2(1)=9.212$, $p=.002$

⁸ Independent samples t-test: $t(64.092)= 3.705$, $p<.000$

⁹ Chi-kwadraattoets: $X^2(1)=8.366$, $p=.004$

¹⁰ Chi-kwadraattoets: $X^2(1)=4.064$, $p=.044$

¹¹ Chi-kwadraattoets: $X^2(1)=9.313$, $p=.002$

¹² Independent samples t-test: $t(161)= 3.287$, $p=.001$

¹³ Chi-kwadraattoets: $X^2(2)=11.450$, $p=.003$

¹⁴ Chi-kwadraattoets: $X^2(1)=8.052$, $p=.005$ - Cramer's V=.226, $p=.004$

loonsvoorwaarden (M= 6.7, SD= 2.91 <-> M=4.6, SD= 3.22) en nieuwe jobperspectieven binnen de huidige werksector (M=6.39, SD= 2.74 <-> M=5.6, SD= 3.15) dan werkstudenten met een tweede cyclus diploma. Voor beide variabelen werd een statistisch significant verschillend gemiddelde gevonden¹⁵.

Werkstudenten met een tweede cyclus diploma gaven gemiddeld een hogere score op de vraag 'Mijn vooropleiding heeft me voldoende voorbereid op deze studie' (M= .82, SD=.83) dan werkstudenten die nog geen tweede cyclus diploma hebben behaald (M=.19, SD=1.06). Het verschil tussen deze gemiddelden is statistisch significant¹⁶. Werkstudenten zonder tweede cyclus diploma hebben ook gemiddeld meer problemen bij het vinden van de juiste studiemethode (M=-1.14, SD=.94 <-> M=-.67, SD=1.18). Het verschil tussen deze gemiddelden is statistisch significant¹⁷. Zij maken ook vaker gebruik van samenvattingen dan werkstudenten met een tweede cyclus diploma (M=.39, SD=1.26 <-> M=-.14, SD=1.45)¹⁸.

Werkstudenten zonder tweede cyclus diploma kozen significant¹⁹ meer voor een werkstudententraject dan werkstudenten met een tweede cyclus diploma.

Uit de analyse blijkt dat werkstudenten zonder een tweede cyclus diploma meer gebruik maken van financiële voorzieningen dan werkstudenten met een tweede cyclus diploma²⁰. Uit de analyse blijkt ook dat er een zwakke associatie is (Cramer's V=.181).

- **Onderzoeksvraag 3: Een werkstudent met meer werkervaring verschilt qua instelling/beeld/noden van een werkstudent met minder ervaring.**

Werkstudenten met meer dan 5 jaar werkervaring kiezen vaker voor een opleiding omwille van nieuwe jobperspectieven buiten de huidige werksector (M=7, SD= 2.55) dan werkstudenten met minder ervaring (M=5.83, SD= 3.06). Het verschil tussen deze gemiddelden is statistisch significant²¹.

Verskillende studiemethoden werden ook onderzocht (reproductie, memoriseren, inzicht, ...). Uit de analyse bleek dat werkstudenten met meer dan 5 jaar werkervaring vaker studeren d.m.v. reproductie (M=.18; SD=1.06), het memoriseren van de leerstof en de terminologie dan werkstudenten met minder dan 5 jaar werkervaring (M=-.46, SD= 1.07). Het verschil tussen deze gemiddelden is statistisch significant²².

Daarnaast werd ook vastgesteld dat werkstudenten met minder werkervaring jonger zijn (M=24.6, SD= 2.51) dan werkstudenten met meer dan 5 jaar werkervaring (M=36.4, SD= 6.89). Het verschil tussen deze gemiddelden is statistisch significant²³.

Uit de analyse blijkt dat werkstudenten met meer dan 5 jaar werkervaring vaker voor een werkstudententraject kiezen dan een opleiding in dagonderwijs²⁴. De Cramer's V waarde van .249 duidt op een laag samenhangend verband.

Werkstudenten met minder dan 5 jaar werkervaring gebruiken het systeem van betaald educatief verlof vaker dan werkstudenten met meer werkervaring²⁵.

¹⁵ Independent samples t-test: resp. $t(156) = 3.489, p = .001$ en $t(155) = 2.33, p = .021$

¹⁶ Independent samples t-test: $t(46.176) = -3.333, p = .002$

¹⁷ Independent samples t-test: $t(34.212) = 2.05, p = .048$

¹⁸ Independent samples t-test: $t(152) = 1.976, p = .05$

¹⁹ Chi-kwadraattoets: $X^2(1) = 9.225, p = .002$ - Cramer's V = .242, $p = .002$

²⁰ Chi-kwadraattoets: $X^2(1) = 5.157, p = .023$

²¹ Independent samples t-test: $t(164) = 2.395, p = .018$

²² Independent samples t-test: $t(160) = 3.49, p = .001$

²³ Independent samples t-test: $t(153.1) = -15.79, p < .000$

²⁴ Chi-kwadraattoets: $X^2(1) = 10.357, p = .001$

²⁵ Chi-kwadraattoets : $X^2(1) = 6.265, p = .012$

5. Suggesties voor verder onderzoek

Deze enquête spitste zich inhoudelijk niet toe op het evalueren van de blended leertrajecten of op het concept van blended leren in het algemeen. Een vervolgonderzoek in de toekomst dat zich toespitst op de evaluatie van de werkstudententrajecten die werken met afstandsonderwijs, zelfstudiepakketten, videocolleges en responsiecolleges lijkt aangewezen. Op die manier komen de concrete noden van werkstudenten in blended leertrajecten aan het licht en kan het werkstudententraject nog meer afgestemd worden op haar oorspronkelijke doelgroep: de werkende student.

6. Conclusie

De grote meerderheid van de werkstudenten beantwoordt aan volgende kenmerken:

- Werkt minstens deeltijds als werknemer
- Is reeds in het bezit van een professionele bachelor
- Is zeer gemotiveerd om te studeren
- Heeft vooraf goed nagedacht over de studiekeuze en voelt zich thuis in de gekozen studierichting
- Bezit doorgaans ook de maturiteit om een academische opleiding aan te vatten en de leerstof te verwerken
- Doet meer dan enkel reproduceren, denkt kritisch na over de leerstof en toetst aan het eigen werkveld
- Volgt een werkstudententraject met vooraf gestructureerde faciliteiten
- Volgt het traject deeltijds (30 tot 45 studiepunten).

De dienstverlening van Centrum WeST kan op bepaalde punten zeker nog verbeteren:

- De website wordt onvoldoende geraadpleegd (slechts één per academiejaar of per semester), de info moet snel en voldoende worden geactualiseerd
- De organisatie voor werkstudenten op Blackboard dient te worden geactiveerd
- Er dient meer promotie te worden gemaakt voor de voorbereidende workshops
- De mogelijkheden tot diverse financiële voorzieningen dienen beter te worden bekendgemaakt, zodat nog meer werkstudenten hiervan op de hoogte zijn

De werkstudententrajecten

Hoewel de opleidingen die een werkstudententraject aanbieden niet afzonderlijk werden onderzocht, is het duidelijk dat het merendeel van de werkstudenten opteert voor een specifiek traject voor werkende studenten. Dit maakt de Universiteit Antwerpen, althans voor bepaalde opleidingen, tot een belangrijke aantrekkingspool voor werkstudenten. Het aanbod van dergelijke trajecten is een belangrijk argument om voor de Universiteit Antwerpen te kiezen. Onderwijs- en examenfaciliteiten worden dan minder apart aangevraagd, omdat de faciliteiten in zo'n traject doorgaans al erg goed geregeld zijn.

Voor een werkstudent is een blended leertraject ideaal. Hij hoeft zich op die manier niet wekelijks te verplaatsen, maar wordt wel op regelmatige basis begeleid tijdens contactmomenten. De leerstof kan hij verwerken via zelfstudie, aanvullend digitaal materiaal en eventuele *weblectures*. Voor werkstudenten zijn dergelijke videocolleges ideaal, gezien hij die op eigen tempo en op om het even welke locatie kan bekijken. Zo spaart de werkstudent kostbare tijd uit en blijft er meer tijd over om te studeren. De werkstudent bezit doorgaans voldoende discipline om de leerstof (begeleid) zelfstandig te verwerken. Hij is bereid zich per semester x aantal keren te verplaatsen, maar doet dit bij voorkeur niet wekelijks om de combinatie werk en studie draaglijk te houden. Op die manier kan hij ook zijn andere levens (beroeps- en/of gezinsleven) voldoende in stand houden en komt zijn persoonlijk welzijn niet in het gedrang.

7. Bijlagen

- vragenlijst (zie PDF)
- tabellen (zie PPT 14/05/14)

8. Referenties

A. Huybrechts, *Werken én studeren: een haalbare kaart?*, Antwerpen, 2012.

M. Rijsbosch, D. Mortelmans, P. Spooren, *Triolen. Tien jaar werkstudenten PSW aan de Universiteit Antwerpen*, Antwerpen, 2007.

Open Universiteit Nederland (2004). *Onderzoekspracticum kwantitatieve data-analyse*. Heerlen: Grafisch centrum OUNL.